

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 39.

Måndagen den 17 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning av viss krigspolispersonal;

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till avlöningar vid fartygsinspektionen;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för uppförande av en anläggning för tillverkning av strängbetong;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnader för nomadskolorna;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare medel för kontroll och undersökning av gasgeneratoraggregat;

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till de av riksdagen godkända grunderna för dyrtidstillägg under budgetåret 1940/41 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till anskaffning av brandredskap för Kalmar slott;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till anläggningsarbeten å viss järnvägslinje;

nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till anordnande av skyddsrum i statens fastigheter;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avdelningen Flygvapnet, gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1940/41; samt
nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av lastnings- och lossningsanläggningar för sockerbeter m. m.

Anmälades och godkändes bankoutsrottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt
nr 425, angående ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 47.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 48, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitate biträden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

*Anhållan att
få framställa
interpellation
ang. Ålands-
frågans läge.*

Ordet lämnades på begäran till herr **Lindhagen**, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få framställa följande interpellation. Förra urtima riksdagen angavs skola få till ett förnämligt ändamål att syssla med Ålandsfrågan. En proposition förelades också till sist 1939 års lagtima riksdag, men återtogs för att komma igen i närmare övervägt skick. Detta skedde ej ens under 1939 års lagtima riksdag. Det bör väl antagas att ett tillrättläggande är att förvänta vid den stundande andra urtima riksdagen under sensommaren 1940.

Som bekant var fransmannen Clemenceau inställd på att liksom i Versaillesfreden Sönderjylland skulle återställas till Danmark, borde även Åland få komma hem till Sverige. Det nya folkförbundet debuterade på initiativ av en annan stormakt med betänksamhet mot förslaget. Resultatet blev att folkförbundet skapade den nuvarande Ålandstraktaten av 1921. Finland behöll suveräniteten över Åland, men fick en viss självstyrelse. Tillika demilitariserades Åland med förbud fortfarande för befästningars anläggande, vilket gällt ända sedan 1855.

Åren 1908 och 1918 demonstrerade de båda svenska statsmakterna enhälligt mot ett hotande befästande av Åland. År 1921 biföllo bägge kamrarna så gott som enstämmigt en motion av mig med opinionsyttrande i sak indirekt för Ålands rätt att komma hem på grund av nationernas självbestämmanderätt. Den konservativa ministären von Sydow underhandlade samtidigt med finska regeringen i ett sådant syfte. Den senare vägrade och utgången i folkförbundet föranledde ett besjälade ingripande från svenska regeringens sida, vars opinion framfördes genom Hjalmar Branting, som hoppades att andra tider skulle stunda, då rättsmedvetandet i världen utvecklat sig därhän, att Åland slutligen omsider skulle komma till sin rätt.

1939 års proposition gick i en annan riktning. Den ifrågasatte bland annat betydelsefullt icke blott tillstånd till Ålands befästande genom Finland utan även militarisering av befolkningen i Åland.

Något resultat uppnåddes dock ej den gången. Men nu börjar Ålandsfrågan aktualisera sig själv under inflytande av de stora händelserna i världen.

Anhållan att få framställa interpellation ang. Ålandsfrågans läge. (Forts.)

I avsaknad av konkret kännedom om svenska regeringens åtgöranden eller avsikter i detta ögonblick, börja rykten därom, icke alldeles utan stöd av vissa fakta, göra sig gällande. Det förmäles, vilket torde vara förhållandet, att svenska regeringen vänt sig till den finska för återupptagande av förhandlingar. Redan den 13 mars 1940 beviljade första kammaren en interpellation av mig till vår utrikesminister om Ålandsfrågans läge. Efter uppdagande att åtskilliga fästningsanläggningar genom finska statens initiativ pågingo på Åland, vilket även observerades i utländsk press, tillät jag mig genom s. k. enkla frågor, som vederbörligen expedierades till utrikesministern, äska svar hur det i åtskilliga hänseenden förhöll sig just nu med Ålandsfrågan.

Även Ålands befolkning har börjat röra på sig, vilket även fått sitt uttryck i artiklar i tidningen Åland. Man klandrar där att befästningar tillåtits komma till stånd utan hänvändelse till de myndigheter, som representerade Ålands självstyrelse. Man befarade att ansatser tilläventyrs voro å bane att beskära nämnda självstyrelse, man klagade över den censur, som skulle införts på Åland av den finska regeringen, och gav uttryck för den önskan att den måtte med det snaraste upphävas. Det kan ju icke vara gagneligt och även leda till förhastade omdömen om Ålands och Sveriges befolkning hållas utanför vad som verkligen sker och i vad mån Ålands-lagarna tilläventyrs på ett eller annat sätt ej tillbörligen iakttagas, och detta även utan svenska riksdagens hörande.

I ett samtal, som interpellanten nyligen haft med utrikesminister Günther, förklarade denne sig ännu ej vara beredd att i det nuvarande oklara läget besvara mina två förenämnda hänvändelser till honom. Men i den mån de förenämnda ryktena voro oriktiga eller överdrivna så höll även han före, att en klarhet därom borde redan nu vara önskvärd.

Med anledning av vad sålunda anförts, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till besvarande, eventuellt under nästkommande urtima riksdag, framställa följande frågor:

1) Kan det förväntas att regeringen är i tillfälle att i god tid vid nästkommande urtima riksdag åter förelägga riksdagen upplysningar om Ålandsfrågans läge och förslag till dess organiserande efter förhandlingar mellan svenska och finska regeringarna och Ålandsbefolkningens hörande genom sina självstyrelsemyndigheter och folkomröstning över vad sålunda är avsett att föreläggas svenska riksdagen?

2) Kan det förväntas att icke minst principerna om nationaliteternas självbestämningssätt såsom en av grundvalarna för en internationell rättsordning även därvid såsom tidigare skett i detta fall från de svenska statsmakternas sida ägnas behörig uppmärksamhet?

Herr talmannen hemställde nu, huruvida kammaren medgäve, att ifrågavarande spörsmål finge framställas; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Lindhagens ifrågavarande anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa vissa spörsmål, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda anhållan.

Anhållan att få framställa interpellation ang. Ålandsfrågans läge. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens första kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 15 juni 1940.

Med anledning därav att under nu inträdda förhållanden lämpligen kunde företagas en mycket väsentlig reduktion av den hos kammaren anställda personalen beslöts, att följande tjänstemän och vaktbetjänte skulle från och med nedan angivna dagar entledigas från sin anställning hos kammaren:

notarien Wistrand samt förste stenograferna Elfner och Lundman från och med den 11 nästkommande juli;

stenograferna Melander, Torbiörn, Holmberg, Belin, Hedelius, Stäckig, Ekman, Hähnel, Julin och Eriksson samt kanslisterna Stenwall, von Krusenstjerna, Vide och Strömquist från och med den 27 juni;

vaktmästaren Tillman från och med den 11 juli, dock att detta ej skulle medföra rubbning i det honom den 13 sistlidne april meddelade förordnandet att under förste vaktmästaren Jensen beviljad tjänstledighet för militärtjänstgöring uppehålla förste vaktmästarbefattningen hos kammaren;

vaktmästaren H. Eriksson från och med den 11 juli eller — för den händelse Tillmans förordnande å förste vaktmästarbefattningen komme att dessförinnan upphöra — från och med dagen för Tillmans återinträde i tjänstgöring såsom vaktmästare;

vaktmästarna M. J. Ericsson, Swenson, Karlsson, Kjellberg, Eklöf och Sیدن från och med den 27 juni.

Är och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerares protokollsutdrag för denna dag.

Ang. vägrat framställande av interpellation.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tror att det vid den nyss företagna omröstningen genom uppresning var elva personer närvarande här i kammaren. Jag reste mig och röstade ja för interpellationens beviljande såsom talmannen ock uppfattat situationen före, några sutto stilla och några reste sig för nej. Det var väl således kanske med en rösts majoritet eller två, som beslutet fattades.

Jag har framställt interpellationen, herr talman, såsom talesman för de åländska upplandsböndernas riksdagsman i Sveriges riksdag och upprätthållande av svenska statsmakternas besjälighet åren 1908, 1918 och 1921. Merendels får jag bereda mig på, att konservativa medlemmar på Stockholmsbanken rusa upp och högt ropa nej till bemödanden och även diskussion av

Ang. vägrat framställande av interpellation. (Forts.)

internationell rättsordning i stort eller smått från den svenska riksdagens sida.

Emellertid är jag tacksam för att interpellationen praktiskt taget fått gå av stapeln i alla fall. Jag vet att den kommer att omfattas med uppräckta händer av den åländska befolkningen. Och jag förmodar att utrikesministern tilläventyrs icke heller ställer sig osympatisk mot den. Jag hade nästan väntat, att han kanske kunnat komma hit och svara omedelbart, som ibland sker. Men så erfor jag vid telefonpåringning därom i dag att han rest bort för dagen i något ärende.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 12 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 397, angående anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till skattetyngda kommuner m. m.;

nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till mödrahjälp och moderskapspenning för budgetåret 1940/41 jämte en i ämnet väckt motion;

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Bidrag till sjukkassor för budgetåret 1940/41; samt

nr 437, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa av krisläget föranledda lönespörsmål jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 438, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **Eriksson**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr Nordensons interpellation angående ersättning till importörer för vissa krigsförluster, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Med

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster.

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)
kammarens tillstånd har herr Nordenson frågat mig, om jag anser skäligt, att genom statsmakternas medverkan lättnader beredas varuägarna för förluster och kostnader å varor som till följd av krigets utbredning till Skandinavien icke kunna nå svensk hamn, samt i så fall, om jag har för avsikt att föreslå eller vidtaga omedelbara åtgärder i angivet syfte.

Till svar härå får jag anföra följande.

Genom krigshändelserna i början av april spärrades Sveriges sjöfartsförbindelser västerut. Fartyg på väg till Sverige blevo härigenom förhindrade att fullfölja resan, och fartyg med last till Sverige kommo på grund därav att kvarligga i hamnar i Storbritannien eller Frankrike; andra fartyg sökte oavsett destinationsorten att uppnå neutral hamn utanför spärren. Lasterna togos emellertid icke i beslag av de krigförandes myndigheter, utan lastägarna hade fri dispositionsrätt över varorna i det land där fartyget blev liggande.

De svenska lastägarna torde till en början hava räknat med att de kostnader, som uppstodo och förluster som hotade i anledning av att resan icke kunde fullföljas, skulle täckas av den statliga krigsriskförsäkringen. På framställda förfrågningar meddelade emellertid krigsförsäkringsnämnden, att enligt nämndens mening försäkringen icke täckte ifrågavarande kostnader och förluster. I en den 25 april 1940 dagtecknad promemoria, vilken tillställdes sjöförsäkringsföretagen och intresserade lastägare, utvecklade nämnden närmare denna sin ståndpunkt.

Den första framställning om bistånd i anledning av den inträdda situationen som från importörshåll riktades till folkhushållningsdepartementet, var en den 26 april dagtecknad skrivelse, vari Stockholms handelskammare påkallade departementets uppmärksamhet å de svårigheter för importörerna som vållats genom avspärrningsförhållandena och särskilt genom att fartyg med last till Sverige blivit kvarliggande å platser där lastägarna icke hade egna förbindelser; handelskammaren hemställde, att de svenska varuägarnas intressen måtte bli — efter vidtagen undersökning — i möjligaste mån tillgodosedda. Detta kunde, enligt vad handelskammaren angav, eventuellt ske genom att till lämpliga platser detacherades med affärslivet förtroga personer, vilka i samförstånd med härvarande intressenter kunde på ett efter omständigheterna lämpligt sätt omhändertaga eller realisera ifrågavarande varupartier. Vad särskilt anginge de varor som återgått till Amerikas Förenta Stater syntes det handelskammaren, därest dessa partier visade sig vara av mera avsevärd storleksordning, mest ändamålsenligt att dit utsända en kunnig svensk affärsman.

Genom utrikesdepartementets försorg hade redan dessförinnan, så snart lämpligt tillfälle yppat sig, förhandlingar upptagits för reglering av de förhållanden som uppstått till följd av de uppkomna hindren för sjötransporterna till Sverige. Redan omedelbart efter det avspärrningen inträtt, hade beskickningen i London upptagit dessa frågor med brittiska vederbörande i syfte att bereda lastägarna alla lättnader, som kunde utverkas. Med hänsyn härtill överlämnades handelskammarens framställning till utrikesdepartementet för att beaktas vid de undersökningar som upptagits från utrikesrepresentations sida.

För att effektiva åtgärder till skydd för de svenska varuägarnas intressen skulle kunna vidtagas var det tydligen ett önskemål att vinna klarhet i frågan vilka laster det gällde ävensom rörande lasternas beskaffenhet och värde. Det var emellertid vid denna tidpunkt omöjligt att erhålla några uppgifter rörande omfattningen och värdet av de varupartier vilkas hemtransporter till Sverige avbrutits till följd av avspärrningen. I syfte bland annat att diskutera möjligheterna att vinna översikt i nämnda hänseenden avhölls den 26

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)
april ett sammanträde med representanter för de berörda myndigheterna, i vilket även deltog representanter för Sveriges grossistförbund och Stockholms handelskammare samt redarna.

Vid sammanträdet uttalade de tillstådesvarande representanterna för näringslivet såsom sin uppfattning, att kännedom om de utomlands kvarliggande varupartier borde relativt snabbt kunna erhållas genom förmedling av redarna, såvitt anginge laster å svenska fartyg, och i övrigt genom näringsorganisationerna och handelskamrarna. Det visade sig emellertid ogörligt att på dessa vägar erhålla en säker och något så när fullständig kunskap om de ifrågakvarande varupartier. En av anledningarna härtill har varit den starka förseningen av postgången med utlandet, som bland annat medfört att, ehuru de svenska fartygens position varit känd, kunskap om lasterna i många fall icke kunnat vinnas, emedan manifesten icke kommit redarna tillhanda. Beträffande varor som kunna antagas hava lastats å utländska fartyg råder ävenledes ovisshet, emedan lastemottagarna i regel icke äga förhandskännedom om den lägenhet med vilken skeppning sker, och följaktligen icke förrän de mottagit underrättelse härom från avlastarna veta med vilket fartyg lasten väntas. Icke ens beträffande i Sverige krigsförsäkrade varor har man kunnat erhålla fullständiga upplysningar, enär krigsförsäkringsnämndens handlingar vanligen icke innehålla uppgifter om anlidade fartyg, förrän anmälan ingått om skedd lastning, vilket i sin tur är beroende på underrättelse till varuägarna från avlastarna.

Vid ifrågakvarande sammanträde uttalades oro för att redarna skulle begagna sig av sin rätt enligt sjölagens 135 § att häva fraktavtalen och låta upplossa lasterna; redarnas tillstådesvarande representant förklarade sig emellertid beredd att genom 1939 års sjöfartskommitté rikta en mening till de till kommittén anslutna rederierna att av hänsyn till varuägarna iakttaga varsamhet och icke låta upplossa lasterna under sådana omständigheter, att varuägarnas intressen kunde råka i fara. Veterligen hava rederierna i allmänhet efterkommit denna anmaning.

Sedan det visat sig att erforderlig kunskap om de på skilda håll kvarliggande lasterna icke stod att vinna på de vägar som anvisats vid sammanträdet den 26 april, förklarade krigsförsäkringsnämnden i en P. M., som ingavs till mig den 4 maj, att nämnden vore beredd att åtaga sig för tillvaratagande av lastägarnas intressen erforderligt arbete, därest uppdrag i sådant hänseende lämnades nämnden. Den 10 maj uppdrog Kungl. Maj:t åt nämnden att handhava de ärenden angående tillvaratagande av svenska varuägares intressen utomlands, som kunde föranledas av det inträffade avbrottet i de svenska sjöfartsförbindelserna och som av vederbörande varuägare i sådant syfte överlämnades till nämnden.

För arbetets fullgörande inrättades inom krigsförsäkringsnämnden en särskild avdelning med en personal som för närvarande uppgår till ett 70-tal personer. Avdelningens organiserande påbörjades redan före konseljbeslutet efter under hand lämnat uppdrag. Ehuru, efter vad som försäkrats mig, intet eftersatts i fråga om arbetets skyndsamma bedrivande, har avdelningen ännu icke lyckats vinna någon exakt uppfattning om lasternas sammansättning eller varuvärdenas fördelning. Detta beror på, förutom den bristfälliga postgången, utredningens högst betydande omfattning; enligt uppgift har hittills ett 1,000-tal varuägare till nämnden hänskjutit sina ärenden, vilka uppgå till åtskilliga tusen.

Samtidigt med att registrerings- och utredningsarbetet pågår har avdelningen tagit itu med de praktiska åtgärder som erfordras för lasternas tillvaratagande, deras försäljning eller upplagring utomlands etc.

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)

Genom utrikesdepartementets försorg ha i England och Amerika upprättats särskilda organ i form av kommittéer, som på ort och ställe biträda krigsförsäkringsnämnden med alla åtgärder som erfordras för lasternas tillvaratagande, försäkring, lagring, realiserande etc. Den i London verksamma kommittén omfattar representanter för såväl beskickningen som generalkonsulatet. Kommittén i New York består av handelsrådet vid beskickningen i Washington, den svenska handelsdelegationens ordförande, vicekonsuln vid generalkonsulatet i New York samt sekreteraren i svenska handelskammaren därstädes med biträde av experter.

Utöver dessa organisatoriska föranstaltningar för tillvaratagande av varuägarnas intressen hava ytterligare åtgärder vidtagits.

Sålunda har krigsförsäkringsnämnden med hänsyn till rådande extraordinära förhållanden utsträckt giltighetstiden för de krigsförsäkringar nämnden meddelat för varupartier som upplossats i hamn, tillhörande krigsförande makt, att gälla även efter det partierna blivit lossade, till dess försäljning skett eller »definitiv lagring» ägt rum, dock högst tre månader från lossningen räknat; försäkringen skall under ifrågavarande tid omfatta även brandskada, stöld- och sjöskada. Härigenom har försäkringsskydd beretts för upplossade varor, såvitt angår partier som äro krigsförsäkrade hos nämnden. Beträffande andra eventuellt förekommande partier har nämnden förklarat sig beredd att ordna försäkringsskydd mot särskild premie. Sådana försäkringar ha också beviljats i England och Frankrike.

Vidare ha de större rederierna, på krigsförsäkringsnämndens tillskyndan, i allmänhet förkarat sig villiga att till varuägarna återställa betald frakt som belöper sig på icke utförd transport, helt naturligt dock med avdrag av rederiets kostnader under tiden intill dess lossning ägt rum.

De förhandlingar som på ett tidigt stadium upptagits med brittiska och franska myndigheter i syfte att utverka lättnader för varuägarna blevo på grund av ärendets natur ganska tidsödande. Sedan slutet av maj föreligger emellertid ett erbjudande från brittiska och franska myndigheterna, som innebär, bland annat, att varor som äro att betrakta som önskvärda ur brittisk och fransk synpunkt, övertagits av brittiska och franska vederbörande utan hänsyn till eventuellt gällande importförbud till priser som för lastägaren medföra varken vinst eller förlust (cost price). Varor, som icke äro att betrakta som önskvärda, må utan hinder av eventuellt gällande import- respektive exportförbud avyttras på den marknad — inklusive den brittiska och franska — som synes fördelaktigast ur varuägarens synpunkt; härtill är man från brittisk och fransk sida beredd att medverka för erhållande av bästa möjliga villkor. Alternativt må lagring ske på lastägarens bekostnad i den mån lagerutrymme finnes disponibelt. (Det har dock framhållits att lagerutrymmen äro synnerligen begränsade.) Lättförstörbara varor få försäljas på den brittiska och franska marknaden till gällande marknadspriser utan garanti mot förlust för varuägaren.

Denna reglering är enligt sakens natur att anse såsom ett erbjudande, varav den enskilde varuägaren kan begagna sig, om han så önskar, allt medan det står honom fritt att själv förfoga över varorna, om han finner detta förmånligare.

Enligt vad beskickningen i London upplyst har en preliminär granskning av därstädes tillgängliga lastmanifest synts giva vid handen att det övervägande antalet varor kunna beräknas komma att övertagas av brittiska och franska vederbörande.

Av vad jag nu anfört framgår vilka åtgärder som hittills från statsmakter-

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)

nas sida vidtagits för att bereda varuägarna lättnader i de svårigheter som för dem uppkommit genom avspärrningen.

Som jag förut nämnt föreligger ännu ingen fullständig utredning rörande omfattningen och värdet av de laster det här gäller eller vilka varor som ingå i lasterna. För att ge kammaren ett begrepp om problemets omfattning skall jag här — med all reservation för de ändringar som kunna framgå ur den fortsatta utredningen — återge en mycket approximativ överslagsberäkning, som verkställts inom krigsförsäkringsnämnden på basis av uppgifter föreliggande den 1 juni.

Enligt denna beräkning, som avser hos krigsförsäkringsnämnden försäkrat gods, skulle försäkringsvärdet av varor som upplössats i utländska hamnar belöpa sig å

70 milj. kr. för gods liggande i	England och Frankrike,
30 » » » » » »	» Amerikas Förenta Stater,
5 » » » » » »	» Holland och Belgien,
15 » » » » » »	» andra länder (huvudsakligen Fjär- ran Östern o. Britt. Indien).

Tillhoppa 120 milj. kr.

Härtill komma i Norge och Danmark upplössade, till Sverige destinerade importlaster, vilka förväntas komma att efter hand vidarebefordras till Sverige; värdet av dessa laster beräknas till ungefär 5 milj. kr.

De angivna posterna avse endast hos krigsförsäkringsnämnden försäkrade laster. Därutöver torde finnas ett rätt betydande antal partier som äro försäkrade utomlands; såvitt man kan döma av hittills inkomna uppgifter, skulle värdet av dessa partier dock icke vara särdeles stort och måhända icke överstiga 5 milj. kr.

Allt som allt skulle det för närvarande röra sig om ett varuvärde av omkring 120—130 milj. kr. Huru stora förlusterna å ifrågakvarande laster kunna bli är för närvarande omöjligt att beräkna. Det finns väl anledning antaga att förlusterna skola kunna väsentligt begränsas genom de åtgärder som här för vidtagits av krigsförsäkringsnämnden och de i London och New York verk samma kommittéerna samt den uppgörelse man lyckats åstadkomma beträffande övertagandet av vissa varor av England och Frankrike. Hållpunkter för bedömande av de sannolika förlusterna torde emellertid icke kunna erhållas, förrän krigsförsäkringsnämndens utredning fullbordats.

Från importörshåll har även bragts på tal frågan om beredande av förskott av statsmedel å försäljningssumman för i utlandet försålda varupartier. I ett särskilt yttrande den 22 maj har krigsförsäkringsnämnden uttalat sig för att förskott bör få av nämnden lämnas i vissa fall. Enligt nämndens förslag skulle emellertid förskott i regel icke lämnas i andra fall än då varupartierna komme att övertagas av engelska eller franska myndigheter i enlighet med det s. k. varuavtalets bestämmelser och icke med mer än 75 % av det belopp som kunde beräknas slutligen komma att inflyta. I det fransk-engelska erbjudandet ingår emellertid, att engelska och franska myndigheterna, så snart uppgift om priset för ett varuparti som skall övertagas av dessa myndigheter överlämnats till beskickningen i London, ställa 75 % av värdet till krigsförsäkringsnämndens förfogande. Något särskilt förskotts-förfarande för dessa fall synes därför icke vara behöfligt. Härtill är att märka, att krigsförsäkringsnämnden, i de fall som nämnden prövar falla under försäkringen, har möjlighet att utbetala förskott å försäkringssumman, där nämnden prövar detta vara påkallat.

Det spörsmål, till vilket importörernas intresse främst torde knyta sig, lär

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)
emellertid vara frågan, huruvida staten är villig att även i sådana fall, då krigsförsäkringsnämnden efter verkställd utredning finner att en förlust icke täckes av krigsförsäkringen, det oaktat av statsmedel ersätta importören vad han förlorat till följd av att varan på grund av avspärrningen icke kunnat hemföras till Sverige.

Detta spörsmål har behandlats av myndigheterna i utlåtanden över framställningar som gjorts av Sveriges grossistförbund, Svenska importörföreningen för färsk frukt samt Stockholms m. fl. handelskamrar.

Krigsförsäkringsnämndens utlåtande, vilket nu avgivits, torde därvid erbjuda särskilt intresse, och jag skall därför något utförligare återge vissa av nämndens uttalanden.

Nämnden erinrar om den promemoria i ersättningsfrågan av den 25 april, som jag förut omnämnt. Nämnden framhåller, att den åsikt, som kom till uttryck i promemorian, givetvis grundades på de förhållanden, som förelågo vid tidpunkten för promemorians utfärdande. I anslutning härtill anför nämnden: »Vid denna tidpunkt var situationen den, att lastägarnes dispositionsrätt över varan icke var på annat sätt begränsad än att varorna icke kunde vidarebefordras till Sverige eller annat land vid Östersjön, men att varuägaren i övrigt hade full rätt att antingen försälja eller lagra varan i England eller att exportera den från England till vilket annat land som helst, med undantag givetvis för Tyskland eller av tyska krigsmakten besatta länder. Varuägaren hade alltså en betydande frihet i sin dispositionsrätt, även om de engelska åtgärderna i många fall kunde åsamka lastägaren icke oväsentliga förluster. Sedermera ha emellertid förhållandena av kända anledningar hastigt utvecklats sig på ett för lastägarne synnerligen oförmånligt sätt. Holland och Belgien hava helt försvunnit som tänkbara marknader för varupartier ifråga. Transporter av varorna från England till andra europeiska länder hava blivit i den grad försvårade och fördyrade, att de äro ekonomiskt sett uteslutna, och de varupartier, som sålunda äro eller bliva lossade i England, torde så länge kriget pågår icke kunna transporteras därifrån till någon annan marknad. Det återstår sålunda endast för ägare av dylika varupartier att försälja dem i England eller eventuellt lagra dem därstädes. Det sistnämnda förfaringssättet torde endast i undantagsfall kunna praktiseras, då lagerutrymmen i England endast i ytterst begränsad utsträckning ställas till utländska varuägares disposition, vartill kommer att kostnaderna bliva avsevärda. Varan har visserligen icke blivit beslagtagen men en situation har uppkommit, som till sina konsekvenser närmast motsvarar en rekvisition under annan form än den sedvanliga. Varuägaren har sålunda praktiskt taget icke någon annan möjlighet än att låta försälja varan i England och åtnöjas med det pris, som härvid kan utvinnas. Den förlust, som varuägaren härvid åsamkas, är till sin natur knappast någon annan än den, som kan inträffa vid rekvisition av varan, och det synes därför nämnden som om den rimligen borde vara ersättningsgill under försäkringen.

Vad ovan sagts om varor som lossats i England gäller i stort sett även beträffande varor som lossats i Frankrike.

Beträffande varor, som blivit lossade i neutrala hamnar, torde förhållandena icke kunna anses vara likartade. Man får emellertid icke bortse från att fartygen, särskilt på grund av de under sista tiden inträffade förhållandena, icke haft oinskränkt frihet att gå till de hamnar, som för varuägarne kunnat anses mest önskvärda, utan dirigeringen av fartygen har i åtskilliga fall skett ur andra synpunkter, särskilt för undvikande av allt för stora risker för fartygens sänkande. I den mån så skett synes det knappast rimligt, att varuägaren, som icke kunnat utöva någon bestämmanderätt över fartygens dirigering, bör bära härigenom uppkommande förluster. Det bör i detta sammanhang framhållas,

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)

att förlusterna å dessa varupartier i regel torde bliva icke oväsentligt större än å de partier, som lossas i England. De senare partierna falla nämligen under det svensk-engelska avtalet, som ju möjliggör försäljning av stora partier utan direkta förluster för varuägaren, i det även erlagda frakter inräknas i köpeskillingen för de varupartier, vilka bliva övertagna enligt avtalets bestämmelser. För de partier däremot, som lossas i U. S. A., torde fraktbeloppen endast i undantagsfall kunna bliva ersatta genom köpeskillingarna, och om detta i första hand gäller varor, som exporterats från U. S. A. i fartyg, som på grund av de inträffade förhållandena återvänt dit, gäller det även för varor skeppade från Orienten eller Sydamerika, för vilka frakterna till Sverige givetvis äro betydligt högre än till U. S. A. Även om någon juridisk ersättningsrätt på grund av försäkringen måhända här icke föreligger, synes det rimligt, att nämnden bemyndigades att ersätta varuägaren direkta förluster. En individuell prövning av de olika fallen torde likväl böra ske, då man måhända har anledning intaga en något avvikande position beträffande sådana fall, som kunna beröra ren lyximport, därest överhuvud taget några dylika fall skulle visa sig föreligga.

När det gäller varupartier inlastade i danska och norska fartyg förmenar nämnden, att försäkringstagarna i regel torde vara juridiskt berättigade till ersättning för uppkomna förluster, men även dessa fall måste behandlas individuellt, då fallen ingalunda äro likartade.

Då det gäller förluster uppkomna genom avstängningsåtgärderna västerifrån har man även att taga hänsyn till de förluster, som uppkommit å i England intagna kollaster, vilka icke fått avgå till Sverige och för vilka frakterna i stor utsträckning varit förutbetalda utan återbetalningsskyldighet från rederiernas sida. I vad mån dessa förlorade frakter äro ersättningsskyldiga under försäkringen må anses tveksamt, men det synes orimligt om dessa förluster helt skulle bäras av importören och detta icke minst därför att kol hört till de i Sverige prisreglerade varorna. Skulle juridisk ersättningsskyldighet för nämnden icke föreligga, torde nämnden böra beredas möjlighet att trots detta förhållande ersätta importörens direkta förluster å dessa laster.»

Sammanfattningsvis anför nämnden: Nämnden har den uppfattningen, att lastägarna i åtskilliga, men icke i alla fall jämlikt försäkringsvillkoren äro juridiskt berättigade till ersättning för de förluster som uppkomma genom att hos nämnden krigsförsäkrade varor icke kunnat framföras till destinationsorten. Nämnden kommer att i vanlig ordning behandla de fall där ersättningsrätt sålunda anses föreligga. De varuförsäkringsfall, som nämnden finner juridiskt tveksamma, komma att hänskjutas till utredning av dispaschör. Skulle dispaschören finna juridisk ersättningsrätt enligt försäkringsvillkoren icke föreligga och nämnden likväl anse, att ersättning borde utgå, avser nämnden att hos Kungl. Maj:t henställa dels om bemyndigande att enligt grunder, som efter utredning av fallen kunna bliva av Kungl. Maj:t fastställda utbetala ersättning, och dels om utverkande av det anslag som för ändamålet kan finnas erforderligt.

Av dessa uttalanden framgår, att nämnden numera med hänsyn till de ändrade förhållanden som inträtt anser att förluster å laster som lossats i England och Frankrike rimligen böra vara — åtminstone i stort sett — ersättningsskyldiga under försäkringen, att försäkringstagarna i regel äro juridiskt berättigade till ersättning för förluster å varupartier inlastade i danska och norska fartyg, samt att det beträffande frakter för kollaster som intagits i England är tveksamt, om förluster till följd av förlorade frakter äro ersättningsskyldiga. Genom den ändrade ståndpunkt som nämnden sålunda intager har tydligen ett nytt läge inträtt beträffande ett stort antal laster. Men alltjämt

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)
kvarstår ett betydande antal fall, där nämnden anser ersättningsskyldighet under försäkringen ej föreligga. Beträffande dessa fall har nämnden för avsikt att i den mån nämnden efter fortsatt utredning anser, att ersättning av statsmedel likväl bör utgå, göra särskild framställning till Kungl. Maj:t.

Från övriga myndigheter som hörts i ärendet ha ganska skiftande uppfattningar kommit till uttryck. Mest restriktivt är statskontoret, som avråder från att ersättning beviljas, där försäkringstagaren ej är juridiskt berättigad därtill, i varje fall efter de generella linjer som avses i framställningarna. Statens sjöfartsnämnd anser, att en del omständigheter i viss mån tala för ett tillmötesgående av ersättningsanspråken, men uttalar samtidigt att ersättningsfrågan icke låter sig bedöma med någon grad av säkerhet, förrän fullständig utredning föreligger rörande förlusternas omfattning i de särskilda fallen och totalt samt beträffande de närmare omständigheterna i de olika fallen, varjämte full klarhet måste ha vunnits i den juridiska frågan om krigsförsäkringsnämndens ansvarighetsskyldighet. Sjöfartsnämnden förutsätter därför att den åt krigsförsäkringsnämnden anförtrodda utredningen fullföljes i fråga om ersättningen åt varuägarna.

Kommerskollegium har rörande i engelska och franska hamnar kvarliggande laster uttalat, att det beträffande varor som icke komme att övertagas av engelska eller franska vederbörande syntes kollegium »att goda grunder ur skälighetssynpunkt kunde anföras för att det allmänna ikläder sig ersättning till de ifrågakommande företagen». Kollegium gör emellertid härtill den reservationen, att i sådana fall, där frihet i prishänseende givits importörerna från det statliga prisövervakande organets sida, någon grund för ersättning för förlust på den nu förevarande importen ej borde medgivas.

Statens handelskommission har framhållit, att det med hänsyn till storleken av de intressen som stå på spel syntes angeläget att så snart ske kunde till övervägande upptoges frågan huruvida och i vilken utsträckning staten — oavsett om juridisk skyldighet därtill föreläge eller ej — borde hålla lastägarna skadeslösa för dem åsamkade skador och förluster av här ifrågavarande slag. Men kommissionen anför också, att frågan, i vad mån staten bör stå för den slutliga förlust som kan uppstå å här ifrågavarande laster, synes i viss mån böra göras beroende av resultatet av den utredning, som inom krigsförsäkringsnämnden pågår rörande de berörda varupartierna, bland annat rörande omfattningen av uppkommande förluster.

Statens livsmedelskommission har anfört, att kommissionen icke för närvarande vore i tillfälle att avgiva slutgiltigt utlåtande angående de ifrågakomna ersättningsanspråken, då härför erfordrades ingående undersökning beträffande dels de myckenheter varor varom fråga vore samt de dispositioner med varorna som vore träffade eller kunna komma att träffas, dels de försäkringsrättsliga förhållandena. Visst vore emellertid, säger kommissionen, att om importörerna måste räkna med sådana risker som genom det nu inträdda läget träffat dem, de genom prisförhöjningar å ineliggande varuförråd eller genom ökad handelsmarginal framdeles komme att söka hålla sig skadeslösa. Ur denna synpunkt har kommissionen funnit det kunna ifrågasättas huruvida icke staten, som upprätthölle kontroll över prisbildningen i landet, kunde böra i en eller annan form reglera berörda risker.

Såsom ett generellt intryck av yttrandena kan sägas, att ingen av myndigheterna har kunnat ange några bestämda riktlinjer, vare sig för avgränsning av de fall där ersättning skulle få åtnjutas för förlust till följd av avspärrningen eller för de grunder efter vilka en dylik ersättning skulle utgå. Detta är ju i själva verket inte heller att förvåna sig över, då myndigheterna ej haft tillgång till någon utredning rörande omständigheterna i de olika fallen,

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)

lika litet som till någon översikt över lasternas beskaffenhet och värde, samt tidigt som det framstått såsom utan vidare klart att det problem som här framförts rymmer en mångfald av sinsemellan mycket olikartade fall.

För egen del får jag beträffande denna punkt uttala, att jag icke finner lämpligt att jag i det skick vari detta ärende för närvarande befinner sig tager ställning till frågan, huruvida och i vad mån ersättning bör utgå till importörerna för förluster som icke falla under krigsförsäkringen.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt värdsamma tack för det synnerligen ingående svar, som han lämnat å min interpellation.

Svaret innehåller vissa uppgifter, som måste hälsas med mycket stor tillfredsställelse ur lastägarnas synpunkt. Jag syftar härvid på krigsförsäkringsnämndens uttalande, som av herr statsrådet lämnades utan erinran, att numera den uppfattningen gör sig gällande, att förluster å laster, som lossats i England och Frankrike, rimligen böra vara, åtminstone i stort sett, ersättningsgilla under krigsförsäkringen. Jag föreställer mig, att detta uttalande måste tolkas så, att *juridisk* ersättningsskyldighet anses föreligga. Härigenom har ersättningsfrågan, när det gäller vissa laster, bringats till en tillfredsställande lösning.

Emellertid kvarstår allt fortfarande ett betydande antal fall, där krigsförsäkringsnämnden anser ersättningsskyldighet under försäkringen ej föreligga. Det är självfallet, att det med hänsyn till de stora värden, som stå på spel, här föreligger en för näringslivet allvarlig och bekymmersam fråga. Det är angeläget att alla möjliga åtgärder vidtagas för att bringa även dessa frågor till en tillfredsställande lösning, och det är med tacksamhet som jag noterar, att krigsförsäkringsnämnden har för avsikt att — för att citera svaret — »i den mån nämnden efter fortsatt utredning anser att ersättning av statsmedel likväl bör utgå, göra särskild framställning till Kungl. Maj:t». I detta sammanhang tillåter jag mig även att uttala ett särskilt tack till herr statsrådet för det för näringslivet mycket värdefulla initiativ, som tagits genom att åt krigsförsäkringsnämnden uppdragits att genom en särskild avdelning tillvarataga svenska varuägares intressen utomlands, när detta erfordras på grund av det inträffade avbrottet i våra sjöfartsförbindelser västerifrån.

I den mån det visar sig, att i vissa fall någon juridisk ersättningsskyldighet icke finnes för krigsförsäkringsnämnden, föreligga onekligen många synpunkter, som tala för att statsmakterna av billighetsskäl likväl lämna importörerna ersättning. En del av dessa synpunkter har jag berört i min interpellation men tillåter mig begagna tillfället att ånyo understryka några av dem. Det är här fråga om förluster, som man icke haft anledning att räkna med och mot vilka man i allt fall icke haft möjlighet att säkerställa sig. Härvidlag bör särskilt erinras om det förhållandet, att genom den rigorösa pris-kontroll, som statsmyndigheterna tillämpa, de enskilda importörerna saknat möjlighet att genom höjda priser på sina varor på förhand trygga sig mot extraordinära risker av här ifrågakarande beskaffenhet.

Det är ytterligare en omständighet, som enligt mitt förmenande talar för att här ifrågakarande förluster åtminstone icke helt böra stanna på varuägarna. Den av riksdagen nyligen antagna lagen om krigsskadeersättning bygger på den principen, att vissa förluster — bland annat å varulager — som hänföra sig till sådana oförutsedda och icke uppskattningsbara risker, vilka aktualiserats av ett krig, skola genom obligatorisk försäkring överflyttas på ett kollektiv. Här har man således gått in för en princip, som innebär en fördelning av vissa krigsrisker, som icke kunnat förutses och upp-

Ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster. (Forts.)
skattas, å samtliga vederbörande intressenter. Detta synes mig tala för att även de risker, som genom avspärrningen av våra sjöfartsförbindelser aktualiserats för en i folkförsörjningens intresse bedriven verksamhet och vilka äro av extraordinär natur, fördelas på ett flertal intressenter. Det riktiga hade givetvis varit, att skydd mot dessa risker beretts genom krigsförsäkringsnämnden på så sätt, att högre premier uttagits av varuägarna för en till dessa risker utvidgad krigsförsäkring. Men när så ej skett, återstår rimligtvis ingen annan utväg än att förlusterna fördelas på det större kollektiv, som representeras av folkhushållet i dess helhet.

Att det rör sig om förluster, som icke endast sammanlagt, utan i vissa fall även för de enskilda varuägarna äro av betydande storleksordning, råder ingen tvekan om. Då det ännu icke finnes annat än ett fåtal avvecklade fall, är det svårt att med sifferuppgifter belysa detta förhållande. Men det är självfallet, att då det exempelvis gäller varor såsom färsk frukt förlusten lätt kan bli total. Likaledes är det klart, att om en vara, som härrör från viss marknad, blivit upplossad i ett med denna marknad konkurrerande produktionscentrum, möjligheterna att där utvinna ett acceptabelt pris äro mycket små. I synnerhet om i sådana fall transportkostnaderna ingå som en dominerande del i varans pris och varan sålunda icke tål någon transport till ny marknad, är det självfallet, att förlusterna kunna bli högst betydande. Det blir i sådana fall särskilt angeläget att något göres för att bispringa de av förlusten drabbade lastägarna.

Jag tillåter mig därför till sist att rikta en vädjan till herr statsrådet att även i fortsättningen ägna sin uppmärksamhet åt att all möjlig och skälig hjälp lämnas de lastägare, som på grund av avspärrningen på detta sätt drabbats av oförutsedda och i vissa fall synnerligen betungande förluster.

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1940/41 m. m.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 47, angående beräkning av bevilningarna för budgetåret 1940/41 m. m.

I detta betänkande hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 293 framlagda förslag angående skatteprocenten, besluta, att botten-skatt enligt 18 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skulle för år 1940 utgå med 150 procent av grundbeloppet för skattskyldiga, som avsåges i 18 § 2 mom. a) och c) nämnda förordning, samt med 200 procent av grundbeloppet för skattskyldiga, som avsåges i samma moment b); samt

2) att bevilningarna för budgetåret 1940/41 måtte beräknas sålunda:

Inkomst- och förmögenhetsskatt	kronor	400,000,000
Särskild skatt å förmögenhet	»	27,000,000
Värns-katt	»	250,000,000
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	»	500,000
Bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	»	250,000
Stämpelmedel	»	60,000,000
Automobilskattemedel:		
Fordonsskatt	kronor	35,000,000
Bensinskatt	»	75,000,000
Tullmedel	»	110,000,000
Tilläggs-skatter å bensin	»	120,000,000
Tilläggs-skatter å silke	»	25,000,000
Accis å silke	»	2,000,000
Accis å margarin och vissa andra fettvaror	»	35,000,000

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.)

Industrisockerskatt	kronor	14,000,000
Skatt å kaffe	»	25,000,000
Tobaksskatt	»	160,000,000
Brännvinstillverkningskatt	»	12,000,000
Rusdrycksförsäljningsmedel:		
<i>α</i> Partihandelsbolag	»	10,000,000
<i>β</i> Detaljhandelsbolag	»	20,000,000
Omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker	»	170,000,000
Omsättningskatt å vin	»	10,000,000
Maltdrycksskatt	»	45,000,000
Skatt å läskedrycker	»	6,000,000
Statlig nöjesskatt	»	7,000,000
Postverket (överskott)	»	14,000,000

Vid betänkandet fanns fogat ett särskilt yttrande av friherre *Lagerfelt* samt herrar *Velander*, *Nordenson*, *Anderson* i Norrköping och *Lundell*, vilka utan att framställa något yrkande anfört vissa synpunkter på det föreliggande skatteförslaget.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Det har ofta påtalats, att en så fundamentalt viktig angelägenhet som statsregleringen i den svenska riksdagen behandlas inför tomma bänkar i slutet av riksdagen, på det sätt, som vi nu här se, när flertalet av ledamöterna äro hemresta. Man kan visserligen göra den invändningen, att detaljbesluten äro fattade förut, men det är dock en mycket viktig sak att se det hela i sitt sammanhang. Det kunde föranleda åtskilliga jämkningar i avseende på detaljbesluten, om man hade dem tillgängliga på en gång. Emellertid är däråt ingenting att göra nu, och jag ämnar inte heller framlägga något förslag eller göra något yrkande.

Jag har endast på grund av det uppdrag som är mig anförtrott såsom representant för nykterhetsvänner velat göra några uttalanden i avseende på vissa beräkningar, som äro gjorda här med hänsyn till inkomsterna av brännvinstillverkningskatt, av rusdrycksförsäljningsmedel, av omsättnings- och utskänkningsskatt och av maltdrycksskatt. Det är stora belopp, som på detta sätt komma in till staten, sammanlagt ej mindre än 267 miljoner, men i de väldiga miljardbudgeter, som vi i denna ovanliga tid röra oss med, är dock denna i och för sig stora summa, proportionellt sett, icke av samma storleksordning som dessa inkomsttitlar varit förut, även om de till siffran sett äro större än förr, tack vare skattehöjningarna. Det torde därför trots allt nu vara lättare att kunna eliminera en sådan inkomstpost och ersätta den på annat sätt än det skulle varit under tidigare, normala förhållanden. Jag ber att få erinra om att det sedan en tid tillbaka inkommit och fortfarande inkommer till regeringen en mängd framställningar om tillfälligt rusdrycksförbud, grundade på viktiga skäl, som jag knappast behöver trötta kammaren med att här i detalj upprepa, men som minsann äro mycket talande.

Det bör överhuvud icke läggas uteslutande finansiella synpunkter på denna sak. Man kan på densamma även lägga andra synpunkter, som äro ännu viktigare i så måtto, att de gälla undvikande av faror, ja ibland kanske rena katastrofer, under tider av krig eller krigsfara. Om statens nykterhetspolitik sköttes så som nykterhetsvännerna vilja att den skall skötas, så skulle det för övrigt leda till en i ej ringa grad ökad effektivitet inom det nationella arbetslivet i allmänhet.

Man tycker också, att det är mycket egendomligt, att, i en tid som den nuvarande, stora mängder födoämnen skola få förfaras och användas för

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.)
tillverkning av sådan onödigt och skadlig lyx som rusdrycker. Nu säger man visserligen, att det finnes tillräckligt med födoämnen i landet för de närmaste månaderna, och att situationen i detta hänseende inte är densamma som den var år 1914, då spannmål till en viss grad behövde importeras. Då skickade den dåvarande civilministern redan ett par dagar efter världskrigets utbrott telegram till alla länsstyrelser med uppfordran att taga i övervägande, om man inte borde förbjuda försäljning av rusdrycker, varjämte regeringen senare allmänt förbjöd tillverkning av brännvin. Vi ha nu bättre beredskap i avseende på livsmedelstillgången. Det må så vara, och den invändningen gjordes, när jag i remissdebatten i början av urtima riksdagen påtalade denna sak. Men nu, 1940, äro förhållandena dock helt andra. Nu äro vi avspärrade, varom vi under den debatt, som nyss har förts, fått mycket påtagliga vittnesbörd. För övrigt veta vi inte vad som kan hända. Det kan bli fred relativt snart, men det kan också bli faror här uppe i Norden, som ingen ännu kan med någon visshet veta något om. Det är mycket tänkbart, att vi kunna komma i en sådan situation, att det kan vara nödvändigt att införa ett rusdrycksförbud. Därför menar jag, att man borde ha beaktat detta och undersökt möjligheten att på annat sätt anskaffa de medel, som skulle bortfalla i händelse av ett tillfälligt förbud.

Nu är det ju inte endast fråga om livsmedel, som få en olämplig användning, utan jag syftar också på de oordningar, som enligt bekräftade vittnesbörd från så gott som alla delar av vårt land ha förekommit under nu rådande beredskapstid och som inte bero på något inneboende fördärv hos de unga män, som verka i beredskapstjänsten, utan på de frestelser, för vilka de onödigtvis bli utsatta. Det är i själva verket oförsvarligt att utsätta dem för sådana. Jag ber att få erinra om en händelse i vår historia, som det kan ha ett visst intresse att komma ihåg i detta ögonblick. År 1819 gick en ung gymnasist i gymnasiet i Växjö, och han passerade därvid varje dag stadens fängelse, där han någon gång genom gallret skymtade ansiktet av en man, som skulle avrättas om någon tid och nu bereddes till döden. Han bevittnade också avrättningen, som på den tiden, som bekant, var offentlig. Det var en artillerist som var dömd till döden för att han dödat sin hustru. Han var känd som en hygglig karl, som folk är mest, en helt vanlig svensk, en seg och arbetsduktig smålänning. Man visste intet ont om honom, men han hade en afton varit med i ett sällskap, där det druckits, och följden hade blivit, att han sedermera under påverkan av ruset slog ihjäl sin hustru, utan att egentligen vara fullt medveten om vad han hade gjort. Efter den tidens stränga lagar blev han i alla fall, trots att efter nutida uppfattning vissa förmildrande omständigheter förelågo, dömd till döden. Den unge gymnasisten hette Per Wieselgren och var en bondpojke, som tagit sitt sedermera så berömda namn efter födelseorten, Vislanda socken. När han åsatt denna avrättning, införde han i sin dagbok följande anteckning: »E. L:s avrättningsdag. Den dagen förbannade jag brännvinet in toto et tanto» (d. v. s. helt och hållet). Man kan också uttrycka det vackrare och säga: den dagen invigdes Per Wieselgren till Sveriges nykterhetsapostel.

Där hade således det inträffade indirekt en god verkan, men vi se många gånger — det finnes tusentals exempel därpå — hur ett i och för sig gott människomaterial både inom och utom militärväsendet på några timmar kan förvandlas till kräk och brottslingar, mot vilka samhället på den tiden inte visste annat medel än att ta livet av dem, men som man nu antingen blott »näpser och släpper» med en varning eller för dyra pengar håller i fängelse eller andra anstalter. Detta är dock en orimlig statshushållning.

Det skulle kunna berättas åtskilliga upprörande historier till och med från

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.)
 de senaste veckorna. Ni ha kanske sett, vilka kraftiga allvarsord militärbefälhavarna här och där yttrat. Det är visserligen rätt och bra att förmana, men sådana förmaningar ha pågått i tusentals år utan att göra någon nämnvärd verkan i stort sett. Det rätta är att i stället ta bort det som frestar de unga männen, så mycket mer som vad de frestas med är fullkomligt onödigt. Men det *kan* få katastrofer till följd för hela vårt land, och de spritmiljoner staten får in kunna rinna ut igen genom många hål. Ett sådant fall som artilleristens i Växjö 1819 är naturligtvis och lyckligtvis sällsynt, men det försiggår scener i hemmen i det tysta, som lämna svåra ärr efter sig, ehuru de sällan komma till allmän kännedom. Om icke flertalet ledamöter hade rest hem, skulle jag velat hålla en liten föreläsning om flera episoder, som visat alkoholens ödesdigra roll i nordisk krigshistoria. Det har ibland varit verkliga katastrofer, som inträffat på denna grund. Jag behöver väl ej erinra om en rätt bekant händelse, som de flesta kanske hört talas om. När de duktiga dalkarlar, som år 1521 följde Gustaf Vasa, kommo i kontakt med unionshären, frågade en dansk biskop, som med stort krigsfölje efter den tidens sed var med i kampanjen: »Hur mycket folk kan den landsändan uppsätta?» Man hade just från en höjd fått syn på en del av Dalarne. Man svarade honom: »Väl tjugutusen man.» »Hur kunna så många få sitt uppehälle?» frågade dansken vidare. »Där synes ju bara finnas vatten och skog.» Han såg ut över det stycke av Dalarne, som låg framför dem. Varpå den tilltalade svarade: »Det folket är vid föga kräslighet vant. Det lever, om nöden så kräver, av barkbröd och det dricker vatten.» Bägge slagen, bark och vatten, finns det gott om i Dalarne. Den danske biskopen lär då, enligt Peder Svarts krönika, som grundar sina uppgifter på berättelser av ett åsyna vittne, ha utbrustit: »Folk som äder trä och dricker kun vand, kan icke selv Fanden i helvete overvinde. La oss hastelige drage hän!» Det låg något av allvar i detta skämtsamma, av danskt gemyt präglade yttrande. Det måste vara ett duktigt folk som förde ett så spartanskt liv. Dalkarlarna segrade, som bekant. Men kom ihåg, att blott några veckor senare befunno sig samma tappra soldater, dessa vattendrickande dalmasar, i Västerås och togo ett rikt byte, bland annat i stadens många bodar och vinkällare, där de snart blevo starkt berusade. Gustaf Vasa fick lyckligtvis reda på det i något så när god tid, rusade till platserna med värjan i högsta hugg och högg av tunnbanden, samtidigt som han befallde sina tjänare att göra detsamma, så att allt skulle rinna bort. »Jag vill hellre se vin och mjöd rinna på marken än mitt folks blod», sade han. Det var inte fråga om att hålla några förmaningstal, utan att hugga in radikalt i saken, så att frestelsen kom bort. Här ser man hur det ska gå till. Det är en av vår historias klassiska lärdomar. Det som är sagt torde vara alldeles tillräckligt för att visa, att de finansiella synpunkterna icke äro de viktigaste i sådana här fall, då det gäller att förhindra katastrofer som kosta mer än de miljoner rusdryckerna kunna inbringa.

När jag i detta ögonblick icke påyrkar någon ändring av den beräkning som bevillningsutskottet har framlagt — det kunde annars tänkas en återremiss för att ge utskottet tillfälle att ta mina synpunkter i övervägande — så får detta icke tydas som ett frångående av det i dessa dagar av nykterhetsrörelsen med enastående enighet hävdade kravet på ett tillfälligt rusdrycksförbud. Jag ber att få erinra om att hela den samlade nykterhetsrörelsens centrala organ har ställt sig bakom de massor av framställningar härom, som ingått från enskilda korporationer. Detta krav har regeringen enligt gällande författningar rättighet att tillmötesgå i sådana tider som nu, i kristid och vid krigsfara och under utomordentliga förhållanden i övrigt. Kungl. Maj:ts rättighet att utfärda ett tillfälligt förbud är givetvis också oberörd av de finansiella beräkningar som i dag föreligga. Skulle viktigare skäl än de finansiella föranleda

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.) ett sådant förbud, vilket inte är otänkbart, får givetvis det hål i budgeten som skulle uppstå, tillfälligtvis täckas på annat sätt, närmast då genom lån. Och *detta* försvarslån, som avsåge att täppa till »alkohålet» i budgeten, komme att bli ytterligt populärt bland de hundratusentals nykterhetsvännerna, det kan jag försäkra herrarna. På lång sikt förtjänar staten för övrigt mera på ett alkoholfritt folks effektivitet än på ett mindre effektivt folks bidrag till statskassan genom spritkonsumtion. Jag ber därför att få lägga regeringen denna sak ännu en gång på hjärtat, så att den inte lägger åt sidan de framställningar som gjorts i detta avseende. Det kan komma tider då det blir nödvändigt att handla raskt. Jag ser att vissa myndigheter ha avstyrkt, och det förstår jag, det ligger, så att säga, i den s. k. nådiga tågordningens natur. De resonera, som så ofta annars, som om vi levde under normala tider. Jag ber också att till sist, för undvikande av missförstånd, få fästa uppmärksamheten på att det ju inte är fråga om permanent rusdrycksförbud — som vi visserligen helst skulle vilja ha — utan det är blott fråga om ett tillfälligt förbud under omständigheter som de nuvarande.

Jag har velat göra dessa erinringar, men vill som sagt inte i sakens nuvarande stadium framställa något yrkande.

Herr Wistrand: Herr talman! När riksdagen nu går att fastställa statsregleringen för budgetåret 1940/41 kan ingen, och säkerligen allra minst herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, undgå en känsla av stark oro. Den finansiella situationen är utomordentligt tillspetsad. De väldiga statsutgifterna, den uppdrivna beskattningen och trots detta det enorma budgetunderskottet utgöra element i det stora finansiella problemet, vars yttersta perspektiv är den överhängande faran för en inflation, som ju genom sina verkningar bleve förödande för såväl gemene man i landet som för samhället i dess helhet.

Utgifternas höjd är främst en följd av våra intensiva ansträngningar att höja vår försvarsberedskap, och detta är nödvändigt. Att i detta ansträngda utgångsläge allt göres som göras kan för att begränsa icke nödvändiga utgifter och få varje utgiven miljon använd med effektivitet och klok omsorg, bör vara en självfallen sak. Härpå skall jag icke i detta sammanhang ingå. Det har emellertid — och jag kan icke undertrycka denna min uppfattning — hittills på utgiftssidan brustit i planmässig ledning. Jag hoppas detta skall bättras. Inkomstsidan utmärkes därav att blott en mycket begränsad del av de löpande utgifterna täckas av löpande inkomster. Beskattningen, hur hård den än göres, kan icke räcka till för alla utgifter. Men även i fråga om beskattningen förefaller det mig, som om de tio förflutna månaderna icke utmärkts av en tillräckligt kraftfull och enhetlig ledning. Det har icke funnits någon plan för försvarsberedskapen på det finansiella området, och vad som har tillskapats har — åtminstone såvitt en vanlig enkel riksdagsman kan bedöma det — kommit underhand, styckevis, dröjande, stapplande och föga planmässigt. Vi ha fått en ny värnskatt som, vilken uppfattning man än har om dess materiella innehåll, dock innebär ett försök till en rationell lösning av frågan. Men då den antogs förutsattes det att den skulle utgöra ett tillskott till den direkta beskattningen. Så kom i riksdagens elfte timme en ny proposition, där man som en parentes i statsregleringsförslaget hade invänt en ny, kraftig skatteskärpning. De båda elementen i den direkta beskattningen hade således avvägts var för sig och måste av riksdagen behandlas i olika sammanhang. Man måste beklaga detta tillvägagångssätt. Vid samma tidpunkt, i slutet på maj, tillkännagavs ytterligare, att mycket betydande indirekta skatter övervägdes, men ännu denna dag har det icke bekant-

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.)
gjorts av vilket slag och av vilken storlek de skulle vara. De ha uppskjutits till en kommande urtima riksdag, och ikraftträdandet av dessa skatteformer torde alltså komma att dröja ännu i flera månader.

Jag har i detta sammanhang, ehuru jag — naturligtvis skulle jag vilja säga — icke har annat yrkande än om bifall till utskottsförslaget, velat omnämna dessa frågor. Det stora ekonomiska och finansiella problem som behärskar alla ekonomiskt tänkande sinnen här i landet är ju inflationsfaran, fastän denna i grund och botten är rätt litet berörd i riksdagen. Hur stark motståndare jag än är till ett högt skattetryck, kan jag inte hjälpa att det i nuvarande läge förefaller mig föga försvarligt, att man icke tidigare har igångsatt den mycket hårda indirekta beskattning, som är ofrånkomlig i vårt läge och framför allt är nödvändig för att minska köpkraften på ett sådant sätt att man kan undgå inflationen.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag ber i likhet med en av de föregående talarna att få understryka det betänkliga i att riksdagens arbete i regel blir så förskjutet, att ett så utomordentligt viktigt ärende som bevilningens fastställande kommer till avgörande vid en tidpunkt, då riksdagen praktiskt taget är åtskild. Detta har naturligtvis sin grund däri, att anslagsfrågor väckas och komma till behandling ännu i riksdagens elfte timme. Frågan om det kommande budgetårets skatter kommer härigenom att i kammaren få en rent formell behandling, och riksdagens inflytande på beskattningen blir i viss mån illusoriskt. Det är ytterst angeläget att för framtiden rättelse vinnas på denna punkt. Det är också i känslan att kammaren näppeligen kan upptaga alternativa förslag till prövning, som ett antal ledamöter av utskottet — till vilka jag anslutit mig — icke ansett det vara ändamålsenligt att avgiva någon reservation, utan inskränkt sig till avgivande av ett särskilt utlåtande.

Ehuru jag sålunda, herr talman, är fullt medveten om omöjligheten att åstadkomma någon rubbning i finansministerns av utskottet tillstyrkta förslag, känner jag ett behov att närmare utveckla några av de synpunkter som kommit till uttryck i sagda yttrande. Jag vill då särskilt uppehålla mig vid frågan om uttagningsprocenten för de olika kategorierna av skattedragare, de fysiska och juridiska personerna. Finansministern och utskottsmajoriteten föreslå som bekant en uttagning av 150 % för fysisk och 200 % för juridisk person, medan minoriteten ansett att procenten borde satts lika.

Jag vill då omedelbart understryka, att den opposition som framförts mot den höga uttagningsprocenten för de juridiska personerna icke bottnar i någon som helst önskan att undandraga vissa kategorier av skattskyldiga från den andel i bördorna, som de skäligen böra bära, utan däri att vi anse att den avvägning som här gjorts strider mot de utgångspunkter, som tidigare vid skilda tillfällen angivits böra vara normgivande, och att vi tro att den inslagna vägen kan bli till direkt skada för vårt näringsliv och därmed för hela landet.

Jag vill då först erinra om att skatteprocenten före 1938 städse varit enhetlig för alla kategorier skattskyldiga. Det var 1936 års skattekommitté som uttalade, »att det under vissa situationer torde kunna visa sig lämpligt att icke låta uttagningsprocenten vara densamma för alla grupper skattskyldiga. Det kan till exempel i svåra tider för näringslivet anses påkallat att icke höja grundbeloppsprocenten för juridiska personer i samma utsträckning som för fysiska personer. I normala fall torde emellertid ett enhetligt belopp böra fastställas». Departementschefen anslöt sig till de sakkunniga, och be-

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.) villningsutskottet yttrade, »att den föreslagna differentieringen av grundbeloppsprocenten kan bli av stort värde. Utskottet avser liksom kommittén särskilt möjligheten att under en utpräglad lågkonjunktur stödja näringslivet genom fastställande av lägre uttagningsprocent för affärsdrivande juridiska personer än för andra skattskyldiga.» Vid bevillingens fastställande 1939 ansåg utskottet »med hänsyn till det då varande gynnsamma konjunkturen för de affärsdrivande juridiska personerna det vara rimligt fastställa en högre grundbeloppsprocent för de juridiska än för de fysiska personerna». Procenterna blevo 130 och 120. Utskottet avvisade däremot yrkanden om ytterligare skärpning av bolagsbeskattningen. Den brist som då skulle fyllas utgjorde 43 miljoner kronor, och merbeskattningen av bolagen anlätades för framskaffande av 8 miljoner.

I år har läget vid riksdagens början ansetts så ovisst att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen ej ansett sig kunna antyda vilken uttagningsprocent Kungl. Maj:t avsett att föreslå. Endast totalbeloppet direkta skatter angavs. Då Kungl. Maj:t emellertid senare framlade sin proposition om värnskatt för 1940/41 trodde man sig därur kunna utläsa Kungl. Maj:ts avsikter. Propositionen grundade sig nämligen på ett av särskilda sakkunniga utarbetat förslag, i vilket uttryckligen angavs att den nya värnskatten utarbetats och till sina verkningar avvägt på basis av en lika uttagningsprocent för alla skattskyldiga av 120 %. Departementschefen förklarade sig i propositionen kunna för sin del fullt ansluta sig till de sakkunnigas förslag. Bevillningsutskottets betänkande i detta ärende behandlades i kammaren den 15 maj utan att finansministern med ett ord antydde att några ändrade förhållanden inträtt, som kunde föranleda en annan bedömning av läget. Det är väl knappast underligt, om riksdagen träffade sitt avgörande i värnskattefrågan i en känsla av att den direkta beskattningen med en till visshet gränsande sannolikhet skulle av finansministern föreslås att utgå med en enhetlig procent av 120, och förväningen måste bli stor, när finansministern endast nio dagar senare framlägger förslag om procentsatserna 150 och 200.

Riksdagen borde kunnat förvänta, att den antingen vid behandlingen av värnskatten hade fått besked om att denna numera avtecknade sig mot bakgrunden av en helt annan ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatt, eller också borde den ha fått besked om vilka utomordentliga händelser, som under dessa nio dagar motiverat en så våldsam skattehöjning. Det var också med stor undran man gick till ett studium av motiveringen i Kungl. Maj:ts proposition. Den lød sålunda: »Den starka förskjutningen i ogynnsam riktning av det statsfinansiella läget genom de senaste månadernas händelser och den därav nödvändiggjorda ökningen i vår militära beredskap har väsentligen ändrat de förutsättningar, under vilka värnskatteförslaget utarbetades.» Det förefaller dock, som om dessa förhållanden icke kunnat vara alldeles obekanta den 15 maj och sålunda med skäl kunnat föranleda en deklaration.

Särskilt märklig är motiveringen för differentieringen. Det konstateras i propositionen, att vid en alltför hög uttagningsprocent för fysiska personer kan förskjutningen i skattefördelningen mellan personer i olika inkomstlägen bli alltför stor. Detta bekymmer föreligger ej vid juridiska personer, emedan skatten här är proportionell. Följaktligen anser sig finansministern oförhindrad att här gå upp till det utomordentligt höga talet 200 %.

Alla tidigare resonemang om att differentieringen skulle användas huvudsakligen för att bereda näringslivet lättnad i svåra tider synas nu vara bortblåsta. Eller också måste man fråga sig, om finansministerns förslag utgör ett uttryck för hans bedömning av den nuvarande konjunkturen. I så fall måste finansministern se på näringslivets framtid i mycket rosenröda färger. Ty den

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.)
föreslagna skatteprocenten är nära 50 % högre än den, som fastställdes förra året under utpräglad god konjunktur, och den är $33\frac{1}{3}$ % högre än de fysiska personernas, oaktat denna i sin tur höjts med 25 %. En så ljus syn på läget i nuvarande tider är sannerligen ganska anmärkningsvärd.

Bland näringslivets egna män är uppfattningen av läget en helt annan, och detta bland annat av följande skäl.

Hela vår export västerut är avstängd, och vi se för närvarande ringa möjlighet till lättnad. Med importen västerifrån förhåller det sig likadant. För en mycket stor del av hemmamarknadsindustrierna, som arbeta med importvaror, innebär det ett hot att behöva stoppa och slå igen. De i utlandet kvarliggande lasterna komma i många fall att innebära svåra förluster, och i samtliga fall föranleder deras uteblivande hos oss en stagnation. Lägga vi så här till, att man på grund av militära utkallelser, höga skatter och det stora lånebehovet måste räkna med starkt inskränkt köpkraft samt slutligen även med utsikter till en dålig skörd, så vågar jag snarare påstå, att om det nuvarande konjunkturläget skulle föranleda en differentiering av skatteprocenten, borde denna differentiering avgjort gå i riktning mot *lägre* skatt för de juridiska personerna. Något sådant ha vi, som anmält avvikande mening, icke ansett oss böra ifrågasätta med hänsyn till det statsfinansiella läget, men den av finansministern föreslagna differentieringen uppåt kan jag med bästa vilja inte finna någon rimlig grund för i nuvarande läge. Finansministern synes mig här helt ha bortsett från alla tidigare resonemang i denna fråga liksom, vad värre är, också från näringslivets rimliga krav på hänsyn och utslutande ha följt behovsprincipen.

Jag vill till sist i detta sammanhang beröra ytterligare en sak, som jag tror kan väntas bli aktuell ganska snart, nämligen frågan om de skattskyldigas möjligheter att mobilisera nödiga medel för erläggande av de höga skatter, som nu påläggas dem.

Skulle vår avspärrning fortsätta med därav följande stagnation på vida områden av näringslivet och åtstramningen på kapitalmarknaden likaledes fortfara — vilket alla tecken tyda på — så torde ett mycket stort antal skattedragare, som under normala förhållanden punktligt erlägga sin skatt, med hänsyn till skatternas oerhörda stegring i många fall icke bli i stånd att anskaffa nödiga kontanta medel. Försumma de skatten, bli alla debiterade skattebelopp omedelbart förfallna till betalning, och indrivningskostnaderna påläggas. Även lojala och goda skattedragare kunna på detta sätt försättas i utomordentligt svår belägenhet. För min del vill jag ifrågasätta, om det ej blir nödvändigt för staten att möjliggöra för skattedragarna att genom belåning av sina tillgångar hos staten få kredit och anstånd med erläggande av skatten. Många gånger kan det vara bättre för staten, att en skattedragare, exempelvis ett industriföretag, får tills vidare behålla sina medel för att hålla sin rörelse i gång och därigenom tjäna in medel till skatten än att tvingas slå igen för att kunna lämna ifrån sig sina kontanta medel i form av skatter.

Jag vill starkt ifrågasätta, om icke utvecklingen kommer att göra frågan om en statens skattelånefond ganska snart aktuell, och jag tillåter mig uttala en förhoppning om att finansministern ville taga denna fråga under omprövning.

Jag har, herr talman, intet särskilt yrkande.

Herr **Ekman**: Herr talman! Ehuru jag inte varit i tillfälle att inom bevillningsutskottet deltaga i behandlingen av detta spörsmål, ber jag att få anföra ett par synpunkter. Innan jag gör det vill jag dock med anledning av herr

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.) Bergmans uppmaning till regeringen att på grund av petitioner snarast införa rusdrycksförbud här i landet säga: far varliga fram! Jag hoppas, att regeringen inte hemfaller till sådana diktaturfasoner, att den inför förbud bara därför, att en minoritet gjort framställning därom. Vi ha fortfarande litet lugn och trevnad här i landet, och detta får regeringen inte störa genom så överlagda beslut som att i nuvarande läge genomföra ett rusdrycksförbud. Detta betyder inte, att vi, som hävda den meningen, att ett gott glas vin i rätan stund gör kroppen gott och själen sund, inte komma att motsätta oss förbudet när det är nödvändigt att införa detsamma. Inga andra skäl äro påvisade än att här gjorts en petition från visst håll, och det är enligt min mening alldeles för litet underlag för en sådan åtgärd.

Med avseende sedan på bevillningsutskottets utlåtande och den föreliggande reservationen vill jag gärna som min uppfattning, herr talman, säga, att vad reservanterna här utveckla på i huvudsak tre sidor har bevillningsutskottets majoritet utvecklat på 5, 6 rader på sidan 8. Bevillningsutskottets majoritet har ingalunda varit okänslig för att de föreslagna skatterna komma att drabba vårt näringsliv och den enskilde mycket hårt. Detta framgår tydligt och klart. Det har inte heller varit utskottsmajoritetens eller, förmodar jag, regeringens önskan att här lägga på en skatt för skattens egen skull, utan för båda har det stått alldeles klart, att de utgifter, som göras, måste man i någon mån söka täcka. Herrarna ha emellertid underlåtit att anvisa några vägar i sådant avseende. Det förekom ingående överläggningar i bevillningsutskottet men inga förslag. Den motion, som förelåg, avsåg att ytterligare minska beskattningen. Det var ju ganska uppenbart, att man inte från utskottets sida kunde lyssna på sådana locktoner.

Jag vill sedan också säga, att vad bevillningsutskottet skrev ett år tidigare nämligen att man ville ha möjlighet för en differentiering av uttagsprocenten, väl kan komma att infrias i sådana situationer, där det är behövt för näringslivets del och, jag höll på att säga, befogat. För närvarande föreligger inte den situationen. Ätminstone bedömer jag frågan på det sättet, att skall man få bolagen att deltaga i täckandet av de stora utgifterna för försvarsändamål, då skola de beskattas nu, när de ha inkomster. Man skall inte dröja med den saken, tills bolagen på grund av en fredskris eller något liknande inte längre äro skatteobjekt. Men hävdandet av denna ståndpunkt betyder ingalunda, att man skall pålägga skatter, som förkväva näringslivet, och det ha inte heller vare sig reservanterna eller talarna i dagens debatt sökt göra gällande. Ni sikta på de besvärligheter, som kunna komma, men — den dagen den sorgen. Sakfrågan, behovet av ökad beskattning och ökat bidrag även från bolagen, står fullkomligt klar. Det är dessa motiv, som ha gjort, att utskottets flertal utformat utlåtandet på detta sätt.

Herr talman! Jag skall inte yttra mig om någon mer punkt här. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Herr talman! Jag skulle inte på nytt taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, om inte den siste ärade talaren särskilt attackerat mig, och inte heller skulle jag begärt ordet, om det varit blott mig personligen saken gällt, men han förklarade fullkomligt oriktigt och osanningsligt, att jag inte hade åberopat något annat skäl för mitt yrkande om ett tillfälligt förbud än att det fanns en petition därom. Jag erinrade mycket riktigt om att det fanns många petitioner, däribland en från hela den samlade centrala nykterhetsrörelsen, men huvudsaken i vad jag anförde var ingalunda detta utan de sakska, som kunna åberopas, och det viktigaste av dessa sakska är vikten av svenska folkets fulla effektivitet vid krig eller krigsfara, tillbör-

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.)
lig vaksamhet, tystlåtenhet, o. s. v., som allt motverkas av rusdryckers tillgänglighet.

Jag anförde några exempel på direkta orgier, som lett till katastrofer, men det är inte bara orgier, som leda därtill, utan även sådant, som inte synes för utomstående. Motorförarfrågan har ju ibland gett anledning till debatter här i kammaren, där detta i någon mån har påvisats. Herrarna kunna fråga professor Ingvar eller vilken modern medicinare som helst, så få ni veta, att även en mycket ringa portion alkohol påverkar hjärnan, utan att det syns det ringaste i konsumentens yttre beteende. Det har den effekten, att en sådan i det yttre omärklig alkoholverkan gör reaktionstiden mellan iakttagelse och därpå följande beslut och handling längre. Detta är av betydelse för motorförare i vanlig fredstid, ty för att undvika ett olycksfall kan det stundom gälla bråkdelen av en sekund. Det är av ännu större betydelse i krig, där det ofta gäller att snabbt iakttaga samt att fatta ögonblickliga beslut. Då bör var och en förstå, vilken betydelse dessa i de flestas ögon så oskyldiga små alkoholdoser ha. Det är således en beredskapsåtgärd av första ordningen, att alkoholkonsumtion är helt och hållet bannlyst i krig. De utläningar, som observerade den finska armén, blevo häpna över att både generaler och soldater drucko mjölk där i stället för öl. Den finska armén kämpade tapprare än någon annan armé, som man känner i historien. Detta är kanske inte alldeles utan sammanhang med att dessa finska soldater till mycket stor del kommo från hem, som i decennier varit alkoholfria, där barnen aldrig lärt sig att ta ett glas för att »göra kropp och själ sund och trevlig», eller hur den föräldrade jargong lydde, som herr Ekman fortfarande tyckes tro på. Jag fick en gång ett födelsedagstelegram från en god vän, en mycket bekant riksdagsman, som var av samma mening som herr Fritiof Ekman här gjort gällande. Han hade nyss fått ett slaganfall, från vilket han dock tillsvidare hämtat sig. Han började sitt telegram: »Trots skiljaktiga uppfattningar i alkoholfrågan så vill jag hjärtligast etc.» När jag träffade honom kort därefter, tackade jag för telegrammet och tillade: »Om du för 25 à 30 år sedan tillägnat dig ungefär samma uppfattning som jag i alkoholfrågan, skulle du kanske känt dig kryare nu.» Han dog kort därefter, i förtid. Emellertid såg han den gången på mig ganska allvarligt och svarade: »Ja, du har nog ett bättre kärlesystem än jag.» Det tror jag nog var riktigt. Alkoholen angriper omärkligt i början kärlesystemet. Bättre resistenskraft får man med all säkerhet genom ett alkoholfritt levnadssätt, och det är en sak, som framför allt behövs i ett krigs alla påfrestningar.

Jag vill också erinra herr Ekman om att det stora parti, som han företräder och som jag högt respekterar, vid en partikongress under förra världskriget gjorde ett praktiskt taget enhälligt uttalande till förmån för ett tillfälligt rusdrycksförbud. Det tycks blåsa andra vindar för närvarande, när en framstående representant för detta parti kan tillåta sig häna en sådan framställning, då den under liknande förhållanden nu återkommer. Denna sak är i och för sig allt för betydelsefull för att behandlas bagatellartat. Och därtill kommer att en framställning från en folkrörelse, som omfattar en halv miljon medborgare, icke med fog kan betraktas som en förflugen idé, om vilken jag — som herr Ekman hade dristigheten antyda — skulle stå tämligen ensam.

Herr Ekman: Herr talman! Det göres många resolutioner i vårt land, och jag är väl medveten om att det parti, jag har äran representera här, har gjort en sådan resolution, men ätande och drickande följer ju inte partigränserna. Jag vet inte, vad det parti herr Bergman tillhör gör för resolutioner, men

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m. (Forts.) jag vet, att herr Bergman såväl som jag ha partivänner, som ta ett glas någon gång.

Sedan måste jag inlägga en gensaga mot att förbudets införande på något sätt skulle höja effektiviteten. Det torde vara en åsikt, som herr Bergman är ganska ensam om. Den är i varje fall ingalunda bevisad. Sådana uttalanden om alkoholens skadliga verkningar, som herr Bergman den ena gången efter den andra uppbygger kammaren med, hörde jag som ungdomsklubbist, när seklet var ungt. Den tidens argumentation återkommer ännu, och här får man ibland höra skildringar av hur en snaps eller bara några droppar alkohol inverka på hjärnan, när det gäller hastigt avgörande, skymma blicken och jag vet inte allt vad som här sägs. Har kanske aldrig herr Bergman blivit arg någon gång i tiden? Just när man blir så där arg, så ser man inte, även om man inte på årtionden eller i hela sitt liv smakat ett glas alkohol. Man reflekterar inte, och man begår oöverlagda handlingar. Allt skall inte skylas på herr Bergmans speciella skötebarn i detta fall.

Herr Bergman: Den här debatten övergår ju genom herr Ekmans inlägg så småningom till att bli en liten fars. Sådant för kanske en viss trevnad med sig, för att tänka i herr Ekmans tankebanor, och vi behöva kanske inte bli några dödsfiender i fortsättningen.

Herr Ekman påstod, att jag skulle vara tämligen ensam, när jag säger, att ett allmänt helnyktert levnadssätt skulle höja folkkraftens effektivitet. Jag hänvisade honom till vårt lands moderna medicinska vetenskapsmän. Fråga dessa herrar, fråga medicinalstyrelsens chef, fråga de erkänt främsta auktoriteterna på området, de som äro bäst insatta i detta och åtnjuta det allmännaste anseende för hög hygienisk och fysiologisk sakkunskap. Fråga dem, om de inte äro av samma mening som jag med avseende å effektivitetsfrågan och de små alkoholdosernas försenande inverkan på snabba beslut och handlingar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skriftelse, nr 447, till Konungen angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1940/41 m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.20 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 20 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande månad.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 307, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning göra riksdagen meddelande i viss fråga av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avsåges, att Kungl. Maj:t förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av ministern för utrikes ärendena Chr. E. Günther och i andra kammaren av statsministern P. A. Hansson, samt att Kungl. Maj:t bestämt, att kamrarnas sammanträden i här avsedda fall skulle hållas inom lyckta dörrar.

Herr **talmannen** yttrade: I anslutning till den nu föredragna skrivelsen får jag meddela, att det plenum, som skall hållas för mottagande av angivna meddelande, kommer att utsättas till i morgon, fredag, kl. 12 på dagen.

På sedermera gjord proposition beslöts att ifrågavarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av de i statsverkspropositionen gjorda framställningarna rörande utgifterna för budgetåret 1940/41 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vägskatteutjämningsbidrag m. m.;

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till Fögderiförvaltningarna: Avlöningar m. m.;

nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av nya lokaler åt yrkesskolan vid vanförestalten i Hälsingborg;

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighet för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40;

nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ytterligare anslag till civila luftskyddet ävensom anslag till understöd åt flyktingar från Norge;

nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av krigsavlöningsreglementet;

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40 till inköp av gengasaggregat;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40;

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41;

nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens informationsstyrelse för budgetåret 1940/41;

nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av ytterligare medel till luftskyddsanordningar i vissa kungl. slott;

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av anslag till kassareserv åt svenska beskickningar i utlandet;

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till dels ökade medel till anskaffning och förnyelse av flygmateriel, dels ock täckning av vissa försvarskostnader;

nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1940/41;

nr 449, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40; samt

nr 450, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1940/41.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

nr 251, angående tilläggsstat II för budgetåret 1939/40; och

nr 252, angående statsregleringen för budgetåret 1940/41.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 21 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 251, angående tilläggsstat II för budgetåret 1939/40, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 252, angående statsregleringen för budgetåret 1940/41.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.05 f. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 21 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen; och dess förhandlingar försiggingo inom lyckta dörrar.

Företogs det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 307, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga, avsedda ärendet.

Ordet lämnades till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther*, vilken framförde det i den kungl. skrivelsen avsedda meddelandet.

Härefter ägde överläggning rum.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2.30 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 26 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 451, angående tilläggsstat II för budgetåret 1939/40;
  - nr 452, angående statsregleringen för budgetåret 1940/41; samt
  - nr 453, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1940/41.
-

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Justerades protokollen för den 17, 18, 20 och 21 innevarande månad samt för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
